

Емил Миланов*

*Председник међународне словенске заједнице „Перун-2000”
и секретар Националног покрета „Русофили”
Република Бугарска*

ЗНАЧАЈ РЕКЕ ДУНАВА ЗА ФОРМИРАЊЕ ГЕОПОЛИТИЧКИХ И ГЕОЕКОНОМСКИХ СТРАТЕГИЈА ПРИДУНАВСКИХ ЗЕМАЉА

Сажетак

Важност савремених европских геополитичких стратегија у погледу реке мора се проценити у смислу промена које су се десиле у источној Европи после 1989. године. Овде треба указати на велики политички, економски, културни, социјални и морални распад европске заједнице који је уследио. Покушаји изласка из ове кризе су занемарљиви, могућности слабе, а резултати безначајни. До данас је направљена огромна национална штета и овај процес је неповратан.

За то се геополитичке стратегије европско-подунавских земаља морају коренито променити, прилагодити могућностима различитих европских народа и усагласити. На основу потписаних опитних међународних програма, споразума, планова и договора, само земље Централне и Западне Европе од њих имају позитиван резултат, док је њихов утицај на источноевропске народе дунавског слива негативан.

Кључне речи: *геополитика, гооекономија, Дунав, Бугарска*

* Имејл адреса: Ijiljana.kolarski@ips.ac.rs

Нераскидиво повезан однос политике и привреде земаља захтева развој њихових геоекономских и геополитичких стратегија у складу са овим односом. Било би нетачно разматрати их самостално, јер ће постојати многе празнине које неће дати потпуну слику о разлозима њиховог настанка, променама, развоју, методама и начинима њиховог спровођења, као и њиховим резултатима.

Ако се позовемо на формулу да је политика концентрисани израз економије, онда ћемо прихватити горњи закључак. Кроз геополитичку стратегију (формирање економских, културних, војних и других обележја у разним деловима света и на Балкану), спроводи се геоекономска стратегија која је темељ дате земље. С друге стране, геополитичка стратегија одређује и будућност привреде земље. Циљ је да се максимално спроведе у њима постављени национални циљеви.

На крају крајева, можемо их сматрати производом и оруђем за њихову међусобну реализацију.

Једна од ових веома значајних обележја је наш Дунав, о коме ћемо почети са кратким историјским прегледом, због великог интересовања земаља за њу.

Дунав је историјска река са много имена – Истрос, Дунав, Донау, Дунав... Река са скоро 3.000-годишњом документованом историјом. Од давнина до данас овде су се формирали народи, цивилизације и државе: цивилизације Трачана и грчко-римска цивилизација; државе Немаца и Словена, Мађара и Румуна...; царства као што су Османско, Аустријско, Немачко и Руско. Данас је река део Трансевропског водено– транспортног коридора „Рајна-Мајна-Дунав”, који дијагонално пресеца континент од Северног мора и Атлантика до Црног мора и Истока. Обале подунавских земаља вековима су органски повезане трговинском, војном, транспортном, индустријском, туристичком, спортском и др. пловидбом у Централној и Југоисточној Европи. Каква је прошлост, садашњост и будућност овог значајног пловног пута, дефинисаног као Коридор 7, зависи од нас – од човечанства. Дунав је река са највише имена на свету. Друга је по дужини на континенту после Волге, али је истовремено и права европска река која повезује 10 европских држава – Немачку, Аустрију, Словачку, Мађарску, Србију, Хрватску, Бугарску, Румунију, Украјину и Молдавију и четири престонице, дужине 2852 км. Она је река-симбол, нераскидиво повезана са историјом неколико европских цивилизација хиљадама година,

историјска река која повезује привреду и трговину, културни и друштвени развој Европе од давнина до наших дана. Река Дунав је данас најважнији водени транспортни коридор и трговачки пут који пресеца Централну и Југоисточну Европу. Ово је изузетан геополитички и геоекономски фактор у региону.

Бугарска може да обезбеди транспортни Коридор 7, који формира река Дунав, као унутарконтиненталну везу између Западне, Централне и Источне Европе, повезујући Европу и Азију, са директном везом преко Црног мора до унутрашње мреже бродских рута Русије и земаља слива Каспијског мора. Приликом формирања овог паневропског коридора водило се рачуна да је Дунав важна међународна водена артерија која пролази кроз 10 горенаведених земаља. Изградњом канала Рајна-Мајна-Дунав у Немачкој 1991. године, Дунав је постао део трансевропског пловног пута од највеће светске луке Ротердам на Северном мору до Сулине на Црном мору. То чини укупну дужину од 3500 км. То је једина велика река на континенту која тече од запада ка истоку. Потиче на висоравни Баар у Шварцвалду и простира се на површини од 817.000 квадратних километара. На ушћу у Црно море, река је подељена на три крака – Килију, Сулински и Георгијевски. Најсевернији, Киликијски крак, служи као граница између Румуније и Украјине. Средњи крак, Сулински, најбогатији је водом и најдубљи.

ВОЈНО-ПОЛИТИЧКИ ГЕОСТРАТЕШКИ И ИСТОРИЈСКИ ПЛАН

У војно-политичком, војно-стратешком и историјском аспекту, Дунав је значајан и као северна граница Римског царства. Река је од давнина била не само водени, већ и стратешки пут, јер је имала улогу границе између грчко-римског, словенског, германског и гетодачког света. Касније је река постала војни пут. Током свих ратова у дунавском сливу, реку су користиле бројне европске армије не само као превозно средство, већ и као топографско обележје са одбрамбеним могућностима.

Крсташи су га користили као транспортну артерију у својим походима на Балкан и на света места. У средњем веку, река је допринела турској инвазији на Централну Европу – освајању низа значајних тврђава, попут Београда, Будимпеште, опсаде Беча и већег дела Балканског полуострва. Успон Османског царства дао је реци

нови геополитички и геостратешки значај. Јака империја користи предности економских и политичких интереса у региону и спорова између западних земаља. Током свих ратова између Русије и Турске Дунав је био поље жестоких борби. Током Првог и Другог светског рата река је поново коришћена за кретање и борбе. Дунав је органски повезан са горенаведеним државама, а његов геостратешки положај је у потпуном складу са њиховим геостратешким интересима. Дунав је био и остао важна спона између територија – између југа и севера, истока и запада. Пошто река пресеца континент од запада ка истоку, она има геостратешки значај који се може пратити у историјској перспективи. Дунав је вековима био пловни пут на коме су били концентрисани интереси великих европских сила.

ДУНАВ У ГЕОПОЛИТИЧКИМ СТРАТЕГИЈАМА ЕВРОПСКИХ ЗЕМАЉА

У 18. веку Дунав је почео да се активно користи као трговачка веза између земаља региона Централне и Источне Европе, целог речног слива и суседних територија. Иако је река коришћена за размену робе и културних добара од најранијих векова, сматра се да се прво путовање трговачког брода догодило 1830. године од Беча до Будимпеште.

У 19. веку Дунав постаје важна трговачка спона између Западне Европе и земаља Балканског полуострва. Потписивањем Париског (1856) и Версајског (1919) мировних договора проглашена је слободна пловидба дуж целе реке и створена Дунавска комисија за контролу и координацију пловидбе на реци као међународном пловном путу. Такође, у 19. веку (1869) отворен је Суецки канал и олакшане су трговинске везе преко Црног мора са Азијом и Индијом. Подунавске државе и Дунав ушли су у светски трговачки круг, који повезује нове трговачке путеве између Западне Европе и Истока.

Двадесети век је редефинисао геополитичку улогу Дунава. Почетком века технички проблеми везани за пловидбу спречили су да Дунав постане пловна река дуж правца исток-запад и запад-исток. После Другог светског рата колосални СССР је наметнуо свој утицај у зони Дунава, захваљујући чињеници да је већи део пловног пута био у оквиру комунистичког блока. СССР је доминирао Европском комисијом и потписана је нова Дунавска конвенција по којој у Комисији учествују само подунавске земље. После 1990. године, а

посебно након стварања пловног канала Рајна-Мајна-Дунав, река је почела да игра важну геостратешку улогу, захваљујући каналу Дунав-Црно море, али и геополитичку улогу за европске интеграције.

У мултиполарној светској економији, захваљујући својој интегришућој улози, Дунав може да ојача везе између европских земаља и да одреди иницијативе за развој стратегија и стварање економске сарадње на европском и глобалном нивоу. Као подунавска земља, Бугарска је главни корисник могућности које пружа Дунав и стратегије економског развоја земље могу се надовезати на ову могућу компоненту њеног простора.

Свака од подунавских земаља је увек развијала геополитичку и геоекономску стратегију у складу са својим националним интересима. Ове стратегије обухватају низ програма, планова, споразума и правних аката који гарантују висок проценат имплементације националних стратегија. Са геоекономске тачке гледишта, посматрано у општеевропском контексту, ове стратегије одређују количину робе која се транспортује Дунавом, која се последњих година постепено повећавала на око 120 милиона тона. Око 15% укупног терета који се транспортује између земаља, које се граниче са Дунавом, транспортује се овом реком. Количина терета превезеног Дунавом могла би да се повећа за више од 100% уз одређена побољшања услова пловидбе. Технички капацитет Дунава је од 14,3 до 25 милиона тона годишње у немачком делу и од 37 до 69 милиона тона од аустријске границе до Гвоздене капије (Србија/Румунија) и достиже још 100 милиона тона низводно, са два проширења (Црна вода и Бала код Црне воде) са ограниченијим капацитетом, пошто је само мали део пловних објеката Дунавске флоте прописно опремљен за пловидбу Рајном или другим пловним путевима Западне Европе.

САДАШЊОСТ И МОГУЋНОСТИ

Са економске тачке гледишта, Дунав даје велике могућности за развој воденог саобраћаја. Ово је највећа међународна речна рута, преко које су подунавске земље повезане са земљама Централне, Западне и Источне Европе. Тиме се стварају услови за оживљавање економских, трговинских, културних, научних, туристичких и других веза са овим земљама. Геополитичке и геоекономске стратегије сваке од земаља су у сталном прогресивном развоју. Ово је неопходно јер је дунавска обала погодна за развој читавог низа грана индустрије.

Можемо издвојити коришћене увозне сировине од оних које троше доста воде (производња електричне енергије, нуклеарне електране које имају не само економски већ и војно-политички одвраћајући ефекат, дрвопрерађивачка индустрија, хемијска индустрија итд.), на пример, из корита река извлаче инертне материјале. Риблије богатство реке је веома разнолико. У том смислу, контролни пунктови у свим суседним земљама су од великог економског значаја – бројне трајектне линије, мостови који повезују обе обале. Размишља се о изградњи нових трајектних комплекса и мостова. Они пружају најдиректнију везу између Солуна и земаља Централне Европе. Изградња савремених објеката олакшаће пролаз путника и возила између земаља, унапредиће економски развој, културну размену и интеграцију пограничних територија. Путем трајеката створиће се услови за директну комуникацију Блиског истока са Украјином, Молдавијом, Русијом и земљама региона. Трајектни комплекси на Дунаву могу се сматрати делом европских транспортних коридора, на пример, трајектна линија Силистра-Калараш је део источнобалканског транспортног коридора: Истанбул – гранични прелаз Лесово-Јамбол-Шумен – гранични прелаз Силистра-Тулча.

У складу са квантитативним и квалитативним карактеристикама региона у европским државама и у вези са захтевима за спровођење међународних програма регионалног развоја, осврнимо се на значај неких градова у близини Дунавског геоекономског простора, који могу имати „атрактивну” економску улогу у економском развоју земаља. Регионални развој је, несумњиво, најважнији алат за формирање свеобухватне, дугорочно оријентисане и ресурсно обезбедиве политике територијалног развоја засноване на балансу националних, регионалних, међународних и локалних интереса и приоритета. Потреба за таквом политиком у земљама подунавског региона је несумњива и произилази из чињенице да регионалне разлике доводе до друштвених, политичких и економских проблема, да је национална привреда у великој мери зависна од својих регионалних компоненти и да тржишне силе саме не могу да обезбеде равномеран регионални развој. С друге стране, то је одговор на захтеве везане за националне планове и међународне споразуме за спровођење политике социо-економског јединства.

Изградњом путних објеката на Дунаву створиће се карика која недостаје у путној и железничкој мрежи Коридора 4 и омогућиће комбиновани друмски, железнички и водени транспорт. Ово ће

допринети развоју суседне инфраструктуре и отворити могућности за нове економске активности.

У новом 21. веку, погранична сарадња подунавских земаља формулисана је у Програму транснационалне сарадње „Дунав 2014-2020”, који представља заједничку геополитичку и економску стратегију у овом подручју. Десет подунавских земаља удружују своје напоре и ресурсе за спровођење европског пројекта DANUBEFLOWPLAN у оквиру Програма. Првобитно је у пројекат уложено 3,7 милиона евра. За реализацију Програма предвиђене су три етапе: 1. Израда развојних и општих планова за уређење целокупне територије дунавског слива, као и појединих урбаних подручја у речном подручју; 2. Израда општих оптималних транспортно–комуникационих планова за водени, друмски, железнички и ваздушни саобраћај: – обезбеђивање везе између четири вида транспорта везаних за целокупну модерну речну руту «Рајна-Мајна-Дунав» – од Атлантика до Црног Мора; 3. Трећа фаза програма „Дунав 2014-2020” предвиђа финансирање пројеката у износу од 59 милиона евра. Основни циљеви пројекта DANUBEFLOWPLAN су: смањење ризика од поплава на Дунаву и његовим притокама и унапређење пограничне координације у управљању водним ресурсима.

ЗАКЉУЧАК

Паневропски Коридор 7 пролази кроз различите регионе Бугарске, који имају своје специфичности и стање привредног развоја. Међутим, генерално се може констатовати да дунавска обала Бугарске има велики потенцијал и могућности за развој. Истовремено, обала Дунава је објекат домаћег и међународног туризма, превоза терета и транспортних услуга. У променљивом свету повезивања култура и економија европских земаља и глобализацији светске економије, искоришћавање геостратешке локације градова и њихових околних подручја око Коридора 7 може бити од кључног значаја за развоје земаља. Међутим, неопходно је заменити досадашње виђење региона као „покрајинске периферије”, са његовим пограничним значајем и потенцијалом за интегрисану сарадњу и раст. Геостратешке предности Дунавског региона могу се искористити кроз реализацију низа пројеката и иницијатива, укључујући и еврорегионалну сарадњу у оквиру Еврорегије „Дунав”.

Важност савремених европских геополитичких стратегија у погледу реке мора се проценити у смислу промена које су се десиле у источној Европи после 1989. године. Овде треба указати на велики политички, економски, културни, социјални и морални распад европске заједнице који је уследио. Покушаји изласка из ове кризе су занемарљиви, могућности слабе, а резултати безначајни. До данас је направљена огромна национална штета и овај процес је неповратан.

За то се геополитичке стратегије европско-подунавских земаља морају коренито променити, прилагодити могућностима различитих европских народа и усагласити. На основу потписаних општих међународних програма, споразума, планова и договора, само земље Централне и Западне Европе од њих имају позитиван резултат, док је њихов утицај на источноевропске народе дунавског слива негативан.

С руског превела: Татјана Вучинић-Маљевић

ЛИТЕРАТУРА

Великотърновски университет „Св.Св. Кирил и Методи”
— университетско издателство Долината на Дунав-
геополитически аспекти (2013) т. 3; брой 1 Статия 45

Програма за транснационално сътрудничество „Дунав 2014
— 2020”

Европейски проект „ДАНУБЕФЛООПЛАН”

Европейска стратегия за Дунавския регион

Дунав и европейско-османските отношения 1396-1566 г.-Д-р
Снежана Ранкова

Международна комисија за опазвање на река Дунав

Геоикономическо значение на Коридор №7

Дунавска комисија за регулирање на трговското корабоплавање
по реката

Българско речно корабоплавање

Проект „Долен Дунав-Рейн” арх. Михаил Петров

Эмил Миланов

ЗНАЧЕНИЕ РЕКИ ДУНАЙ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ ГЕОПОЛИТИЧЕСКИХ И ГЕОЭКОНОМИЧЕСКИХ СТРАТЕГИЙ ПРИДУНАЙСКИХ СТРАН

Анотация

Важность современных европейских геополитических стратегий в отношении реки следует оценивать в смысле изменений, произошедших в Восточной Европе после 1989 года. Здесь следует указать на последовавший за этим большой политический, экономический, культурный, социальный и моральный распад европейского сообщества. Попытки выйти из этого кризиса ничтожны, возможности слабы, а результаты незначительны. На сегодняшний день нанесен огромный национальный ущерб и этот процесс необратим.

Для этого геополитические стратегии европейских – придунайских стран должны быть коренным образом изменены, приспособлены к возможностям различных европейских народов и гармонизированы. На основе подписанных генеральных международных программ, соглашений, планов и договоров, только страны Центральной и Западной Европы выигрывают от них с положительным результатом. Эффект от них на восточноевропейские народы бассейна Дуная отрицателен.

Ключевые слова: Геополитика, геоэкономика, Дунай, Болгария
